

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

підготовки фахівців дошкільної освіти в Європі й Україні; визначення загальних тенденцій, що характеризують розвиток дошкільної освіти; реформування вищих навчальних закладів, а також – досвіду, яким можна скористатися у процесі реформування вітчизняної системи освіти.

1. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Богдан, 2004. – 338 с.

2. Похресник А. Новітні зміни середньої і вищої професійної освіти у розвинених державах світу. // Анатолій Похресник./ Вища освіта України. – К., 2013. – № 3. – С. 96 – 102.

3. Система дошкільної освіти у Європі // Дитячий садок. Управління. – К., 2014. – № 9. – С. 28 – 29.

4. Вульфсон Б.Л. Стратегія розвитку образования на Западе на пороге XXI века / Б.Л. Вульфсон. – М.: УРАО, 1999. – 205 с.

5. Delors J. Edukacja jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji, 1998. – 99 p.

6. Wiszniewska E. Kształcenie nauczycieli w państwowych wyższych szkołach zawodowych w Polsce. – MENiS, Warszawa, 2004. – 121 p.

7. Studia wyższa w Polsce. – MENiS, Warszawa, 2004. – 84 p.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2016

УДК 37.013

Алла Ревть, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

У статті розкрито проблему організації соціальної роботи з дітьми із функціональними обмеженнями. Окреслено основні концептуальні виміри проблеми, обґрунтовано специфіку роботи з дітьми із функціональними обмеженнями, що спрямована на підвищення соціального здоров'я усіх членів сім'ї, що виховує дитину-інваліда.

Ключові слова: соціальна робота, дитина з функціональними обмеженнями, технології соціальної роботи.

Лит. 6.

Алла Ревть, кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной педагогики и коррекционного образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

СУЩНОСТЬ И СПЕЦИФИКА СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ФУНКЦИОНАЛЬНЫМИ ОГРАНИЧЕНИЯМИ

В статье раскрыто проблему организации социальной работы с детьми с функциональными ограничениями. Определены основные концептуальные измерения проблемы, обоснованно специфика работы с детьми с функциональными ограничениями, что направлена на повышение социального здоровья всех членов семьи, воспитывающей ребенка-инвалида.

Ключевые слова: социальная работа, ребенок с функциональными ограничениями, технологии социальной работы.

Alla Revt, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Social Pedagogy and Correctional Education Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE ESSENCE AND SPECIFIC OF SOCIAL WORK WITH CHILDREN WITH DISABILITIES

The article deals with the problem of social work with children with disabilities. The author highlights the basic conceptual dimensions of the problem, the specifics of working with children with disabilities in order to improve the social health of all family members that are raising a disabled child.

Keywords: a social work, a child with disabilities, technology of social work.

Постановка проблеми. Соціальна робота з дітьми-інвалідами в Україні сьогодні – це результат її розвитку протягом останніх 200 років. Значною мірою вона відображає загальні умови життя, а також соціальну та економічну політику у різні періоди часу. Однак у відношенні до інвалідів склалося багато специфічних факторів, які впливають на

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

умови їх життя. Неосвіченість, зневага оточуючих, зневіра і жах – ці соціальні фактори ізолювали дитину з функціональними обмеженнями та затримали їх розвиток, про це свідчить історія. Кожна держава відповідно до рівня свого розвитку, пріоритетів та можливостей формує соціальну та економічну політику щодо захисту прав та інтересів осіб з фізичними чи розумовими вадами. В той же час сучасний розвиток українського суспільства характеризується посиленням уваги до проблем осіб з функціональними обмеженнями, здатних повноцінно сприймати, розуміти та примножувати матеріальні і духовні цінності.

Серед актуальних проблем становлення особистості особливо відчутними і гострими є питання, пов'язані із інтеграцією дітей з функціональними обмеженнями в соціальне середовище.

Науковці намагаються дослідити це явище в теоретичному плані, визначити його суттєві ознаки та закономірності розвитку, виявити чинники та розкрити соціально-педагогічні умови, що впливають на процес розвитку та інтегрування дітей з функціональними обмеженнями в соціальне середовище. Поряд із помітними напрацюваннями і здобутками вітчизняних і зарубіжних вчених проблема інтегрування людей з функціональними обмеженнями ще залишається недостатньо вивченою. Соціально психологічні дослідження проблеми інвалідності висвітлено в працях Р. Кравченко, Н. Бастун, Н. Майорова, С. Холостова, В. Курбагова, С. Толстоухова, Т. Губарева, В. Смірнова. Різні аспекти інвалідності розглядалися в працях таких науковців, як І. Зверєва, А. Капська, О. Безпалько, Л. Міщук, В. Нікітіна, Е. Мاستюкова, А. Московкіна, Л. Шипіцина, Н. Лур'є, В. Бочелюка, А. Турубарова, І. Богданова та І.В. Іванова.

Мета статті – теоретичне обґрунтування специфіки та особливості соціальної роботи з дітьми з обмеженими можливостями та сім'ями, що виховують таких дітей.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Протягом багатьох років соціальна робота у відношенні до дітей-інвалідів розвивалася від елементарного догляду у спеціальних закладах до навчання дітей-інвалідів та до реабілітації людей, які стали інвалідами у дорослому віці [1, 355].

Провідним завданням організації соціальної роботи з дітьми з обмеженими можливостями є створення рівних можливостей. Створення рівних можливостей в умовах дискримінаційного

законодавства, недоступного державі архітектурного середовища і консервативності по відношенню до дітей з функціональними обмеженнями суспільної свідомості полягає в організації процесу, завдяки якому такі загальні системи суспільства, як фізичне і культурне середовище, житлові умови і транспорт, соціальні служби і служби охорони здоров'я, доступ до освіти і праці, культурного і соціального життя, робляться доступними для всіх. Другою, але не менш важливою групою завдань тут можна вважати навчання дітей-інвалідів та батьків вмінням і навичкам незалежного життя.

Таким чином із врахуванням завдань створення рівних можливостей та навчання необхідно виділити керівні принципи організації соціальної роботи з дітьми з функціональними обмеженнями [6, 375]:

1. діти-інваліди повинні продовжувати жити у своїх общинах і вести, за необхідної підтримки звичайний спосіб життя;

2. діти-інваліди повинні брати активну участь в усіх сферах життя суспільства;

3. діти-інваліди повинні отримувати необхідну допомогу в рамках звичайних систем освіти, охорони здоров'я, соціальних служб тощо;

4. інваліди повинні брати участь в загальному соціальному економічному розвитку суспільства, а їх потреби повинні враховуватися у національному плані розвитку. Тобто, створення рівних можливостей означає, що державна політика повинна використовувати всі засоби таким чином, щоб кожна дитина мала рівні можливості для особистісного розвитку, щоб вона могла у подальшому виконувати повною мірою свої обов'язки як член суспільства.

Особливістю організації соціальної роботи з дітьми з обмеженими можливостями є те, що надання допомоги таким дітям є неможливою без одночасної організації соціально-педагогічного виховання. Соціально-педагогічний аспект соціальної роботи має на меті виховання, навчання та розвиток дитини для підготовки до життя в суспільстві та можливості отримання всіх законодавчо закріплених видів допомоги.

Також специфічна особливість та закономірність організації соціальної роботи з дітьми, що мають обмежені функціональні можливості полягає в об'єднанні зусиль сукупного потенціалу соціуму для найбільш повного задоволення потреб дитини з проблемами здоров'я та розвитку. В даному випадку йдеться про інтеграцію діяльності як державних органів, так і громадських, приватних ініціатив різного профілю з метою найбільш повного задоволення

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

потреб даної категорії дітей та їх сімей у їх самореалізації, розкритті власної корисності.

Зазначена закономірність відображає залежність результатів соціальної роботи від міри впливу сукупного потенціалу соціуму як багатомірного явища: життєве середовище, соціальне мікросередовище, середовище проживання конкретної людини, життєвий простір, соціальний простір [4, 158].

Проблеми інвалідності не можуть бути зрозумілі поза соціокультурним оточення людини – сім'ї, будинку-інтернату і т.д. Інвалідність, обмежені можливості дитини не відносяться до розряду суто медичних явищ. Набагато більше значення для розуміння цієї проблеми та подолання її наслідків мають соціально-медичні, соціальні, економічні, психологічні та інші фактори. Саме тому організація допомоги дітям-інвалідам – ґрунтуються на соціально-екологічній моделі соціальної роботи. Відповідно до цієї моделі люди з обмеженими можливостями зазнають функціональні складності не тільки внаслідок захворювання, відхилення чи вад розвитку, а й непристосованості фізичного і соціального оточення до їх спеціальним проблем [5, 45].

Тобто, організація соціальної роботи має стосуватися не лише дитини-інваліда, а й усього його соціального оточення, оскільки особливе значення для дітей-інвалідів має норма, яка стверджує, що за наявності фізичних чи розумових обмежень людина повинна жити в своїй родині або з прийомними батьками та брати участь у житті суспільства.

Ще одна специфічна особливість організації соціальної роботи з дітьми-інвалідами полягає в тому, що на практиці її здійснює соціальний працівник, який має знаходитись у постійному пошуку ефективних форм, методів, напрямків соціальної роботи з даною категорією дітей, що вимагає від нього певних особистісних та професійних якостей. Робота з дітьми та підлітками з обмеженими можливостями вимагає від кожного, хто обрав цю професію, цілковитої самовіддачі, безмежної любові, поваги і віри у можливість дитини, що здається безнадійним, глибоких професійно-теоретичних і практичних знань.

Діяльність фахівця, що займається соціальною роботою, включає в себе два основні характеристики: об'єктивну і суб'єктивну, які є необхідними передумовами ефективності його праці. До об'єктивних характеристик відносяться знання та вміння, якими він володіє, а також результати соціальної роботи, тобто ті зміни у

соціальному, психічному та особистісному житті. До суб'єктивних – його особистісні особливості.

Для успішної соціальної роботи з дитиною з обмеженими можливостями, фахівець з соціальної роботи повинен володіти глибокими і різнобічними знаннями. У зв'язку з цим йому необхідні по-перше, знання про особливості розвитку людини як особистості; по-друге знання про основні тенденції суспільного розвитку і вимоги, що пред'являються суспільством до людини; по-третє знання вікових та індивідуальних особливостей психічного та особистісного розвитку дитини як в нормі, так і в патології; по-четверте знання особливостей міжособистісних відносин та їх вплив на розвиток особистості; по-п'яте знання власне соціальних, психологічних та правових основ, володіння практичним досвідом, майстерністю та інтуїцією. Ці знання є необхідними, оскільки соціальний працівник в процесі взаємодії з дитиною, що має обмежені можливості та її сім'єю виступає в різних ролях: вихователя, консультанта, психолога. Тому він має володіти якостями, які були б притаманні другу, педагогу, психологу та правознавцю [6, 355].

Перш ніж говорити про напрямки організації соціальної роботи з дітьми-інвалідами необхідно визначитись з моделями, на основі яких і розробляються ті чи інші напрямки. Зокрема така робота має базуватися на чотирьох провідних моделях: медичній, політико-правовій, соціальній та моделі культурного плюралізму.

Сьогодні в межах медичної моделі організація соціальної роботи включає: патронаж дітей з обмеженими функціональними можливостями вдома; медичне обслуговування; забезпечення медикаментами; санаторне лікування; виплату коштів та реалізацію пільг, гарантованих державою [3, 8].

Стрижнем соціальної моделі є взаємозв'язок між людиною з обмеженими можливостями та соціумом, а не відхилення у здоров'ї та розвитку. Обмежені можливості розуміються як наслідок того, що соціальні умови звужують можливості самореалізації дітей-інвалідів, тобто такі діти розглядаються скоріше як дискримінована група, ніж аномальна. Щоб подолати це, необхідною є організація інтеграції людей з обмеженими можливостями в суспільство через створення їм умов для максимально можливої самореалізації, а не шляхом пристосування дітей-інвалідів до норм та правил життя здорових людей.

Завданням політико-правової моделі організації соціальної роботи полягає у захисті прав дітей з

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

обмеженими функціональними можливостями, що має бути закріплено законодавчо і реалізуватись через стандартизацію положень і правил в усіх сферах життєдіяльності дитини.

А завданням моделі культурного плюралізму є формування толерантного ставлення в суспільстві до дітей з обмеженими функціональними можливостями.

Таким чином, важливим напрямком організації соціальної роботи, як зазначено в даних моделях, був і залишається соціальний захист дітей-інвалідів, особливо тих, які мають обмежену здатність до самообслуговування та виховуються вдома. У суспільстві поки що мало змінилися психологічні стереотипи у ставленні до інвалідів, так само мало змінилося ставлення до проблем інвалідів з боку фахівців. У нашій країні ідея рівних прав та надання рівних можливостей дитині-інвалідові ще не є загально визнаною, багато дітей позбавлені права на навчання, бракує сучасних підходів до питань соціального захисту та допомоги родинам, що виховують дитину-інваліда за умов мінімальної підтримки з боку держави.

Загалом соціальний захист – система гарантованих засобів, спрямованих на створення умов, що зможуть забезпечити дітям-інвалідам рівні з іншими дітьми можливості участі усіх сферах суспільного життя. А сферу соціального захисту складають медико-соціальні заходи, реабілітація, організація забезпечення їх життєдіяльності і здійснюються у залежності від характеру та ступеня потреби дитини-інваліда у тих чи інших видах соціального захисту.

Правова парадигма соціального захисту дітей-інвалідів, як провідний напрям організації соціальної роботи, почала формуватися на початку 50-х років нашого століття після прийняття у 1948 році Всесвітньої декларації прав людини, в якій першочергове значення приділяється підтвердженню принципів віри в права людини і основні свободи.

У декларації підкреслюється, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїх правах, вони наділені розумом та совістю і повинні діяти один щодо одного у дусі братерства. Сьогодні ж соціальний захист дітей інвалідів з боку держави полягає у наданні грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації та сприйняття інформації, пристосованого житла, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікації зв'язку до особливостей інвалідів. Крім того в Законі України “Про державну соціальну допомогу дітям-інвалідам та інвалідам з

дитинства” встановлюються права і гарантії дітей і батьків на отримання пенсій і соціальної допомоги [2, 357].

На даному етапі розвитку нашої країни в організації напрямку соціального захисту дітей-інвалідів активно бере участь Міністерство праці і соціальної політики, напрямки діяльності якого полягають у розробці напрямів соціальної політики та проектів нормативно-законоданих актів щодо організації соціального захисту дітей-інвалідів, розробці цільових програм, забезпеченні спеціальними засобами пересування, забезпеченні дітей з обмеженими можливостями засобами протезування і індивідуальними механічними та електрифікованими засобами пересування і реабілітації, забезпеченні дітей-інвалідів санаторно-курортним лікуванням, упровадженні нових методів лікування, навчання дітей-інвалідів, координації діяльності органів соціального захисту населення з питань соціальної політики, надання методичної та практичної допомоги, а також контролі за наданням пільг дітям та їх сім'ям, передбачених чинним законодавством [6, 353].

Висновки. Виходячи із вище сказаного, організація соціальної роботи з дітьми з функціональними обмеженнями – одна з найбільш важливих і важких завдань держави. Неухильне зростання числа дітей-інвалідів, з одного боку, збільшення уваги до кожного з них – незалежно від його фізичних, психічних та інтелектуальних здібностей, з іншого боку, уявлення про підвищення цінності особистості і про необхідність захищати її права, характерне для демократичного, громадянського суспільства, з третього боку, – все це зумовлює важливість організації та удосконалення соціальної роботи з дітьми-інвалідами саме сьогодні.

Перспективи подальших наукових розвідок потребує питання широкого використання інноваційних технологій у соціальній роботі з дітьми з обмеженими можливостями, що передбачає вивчення вітчизняними фахівцями передового зарубіжного досвіду, оволодіння технологіями даного виду діяльності.

1. Архипова С. *Методи та технології роботи соціального педагога.* / С. Архипова, Г. Майборода, О. Тютюнник. – Черкаси, 2008. – 456 с.

2. Грабовенко Н. *Обґрунтування змісту і форми соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями в умовах реабілітаційних центрів.* / Н. Грабовенко. // *Соціальна педагогіка: теорія та практика.* – 2007. – №3. – С. 60 – 66.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ ВИШІВ

3. Зверева І.Д. Концептуальні основи соціального захисту людей з функціональними обмеженнями. / І.Д. Зверева, І.Б. Іванова // Інвалід і суспільство. Проблеми інтеграції. – К., 1995. – С. 4 – 10.

4. Капська А.Й. Соціальна робота: навчальний посібник. / А.Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.

5. Савчук Л. Навчання в інклюзивному класі. Особливості організації. / Л. Савчук. – Психолог. – 2014. – №2 (530). – С. 46 – 48.

6. Тюття Л.Т. Соціальна робота (теорія і практика). Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. / Л.Т. Тюття, І.Б. Іванова. – К.: ВМУРОЛ “Україна”, 2004. – 408 с.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2016

УДК 37.013.42:378.147(477)

Галина Кузан, кандидат філологічних наук
Львівського державного університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ ВИШІВ

У статті визначено та обґрунтовано інноваційні технології у формуванні мотивації до вивчення іноземної мови у студентів непрофільних вишів; встановлено алгоритм цього процесу у системі понять “потреба – мотив – стимул”, а також складові іншомовної комунікативної компетентності як результату професійної мовної підготовки.

Ключові слова: професійна мовна підготовка, інноваційні технології, мотивація, потреба, мотив, стимул, мовна компетентність.

Лит. 5.

Галина Кузан, кандидат філологічних наук
Львівського державного університету внутрішніх справ

ІННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ МОТИВАЦИИ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА У СТУДЕНТОВ НЕПРОФИЛЬНЫХ ВУЗОВ

В статье определены и обоснованы инновационные технологии в формировании мотивации к изучению иностранного языка у студентов непрофильных вузов; установлен алгоритм этого процесса в системе понятий “потребность – мотив – стимул”, а также составляющие иноязычной коммуникативной компетентности как результата профессиональной языковой подготовки.

Ключевые слова: профессиональная языковая подготовка, инновационные технологии, мотивация, потребность, мотив, стимул, языковая компетентность.

Halyna Kuzan, Ph.D. (Philology)
Lviv State University of Internal Affairs

THE INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF MOTIVATION TO THE LEARNING OF FOREIGN LANGUAGE BY THE STUDENTS OF NON-CORE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article determines and substantiates the innovative technologies in the formation of the students' motivation to the learning of foreign language at the unspecialized higher educational establishments. The author establishes the algorithm of the process in the system of such concepts: “requirement-motive-stimulus” and components of the foreign communicative competence as a result of professional language training.

Keywords: professional language training, an innovational technologies, motivation, requirement, motive, stimulus, language competence.

Постановка проблеми. Професійно орієнтована мовна підготовка, як зазначено в рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи від 17 березня 1998 року щодо розвитку та функціонування сучасних мов, розширює доступ молодій людині до інформації, відкриває перспективу для участі в міжнародних

проектах, утверджує в професії, підвищує професійну мобільність [5]. Глобалізаційні виклики сучасної освіти обумовили тенденцію розвитку освіти в Україні – визначення національних індикаторів її якості та ефективності, їх узгодження із стандартами Educational at a Glance, умовами міжнародних